

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioannis Ernesti Schvberti S. Th. D. Et Prof. Primar.
Academ. Helmstad. Abbatis Coenobii Ad Lap. St. Mich.
Sem. Theol. Directoris Institvtiones Theologiae Moralis**

Schubert, Johann E.

Ienae [u.a.], 1759

Caput II. De Acquisitione virium spiritualium, seu Regeneratione

[urn:nbn:de:hbz:466:1-50801](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-50801)

CAPVT II.

DE

ACQUISITIONE VIRIVM SPIRI-
TVALIVM

SEV

REGENERATIONE.

§. CLVIII.

Cum igitur homo vires morales bonum Fides.
agendi & malum fugiendi neque per
naturam habeat, (§. 152. 153.) neque ipse
sibi comparare possit, (§. 157.) necesse est,
ut ab ipso Deo homini conferantur. Hinc
& Deus eum per novam creationem ad
bona opera præparare dicitur. Eph. II. 10.
*Continentur autem vires istæ sola fide in Chri-
stum.* Nam

1. *Varia scripturæ loca id satis perspicue te-
stantur.* Bona opera appellantur fructus
fidei & pœnitentiæ, Gal. V. 22. Matth. III.
8. Act. XXVI. 20. Apoc. II. 5. Christus
fideles comparat cum bona arbore, quæ
bonos fructus ferret, Matth. VII. 18. Fi-
deles opera carnis non perficere dicun-
tur, Gal. V. 16. & Joannes inquit, regeni-
tos non peccare, 1. Jo. III. 9. Jacobus ve-
ro, fidem, quæ operibus careret, esse

mortuam, ideoque non veram. Jac. II. 17. 26. Denique Paulus dicit, fidem per charitatem efficacem esse. Gal. V. 6.

2. *Id ipsum quoque evincit fidei natura, sive illius essentiam, sive modum generationis spectemus.* Nam

a) Fides est fiducialis apprehensio meriti Christi, h. e. desiderium ejus meritum participandi, & acquiescentia in hoc ipso merito & promissionibus divinæ gratiæ collata, qui duplex motus non potest in voluntate existere, nisi ea simul disposita sit ad diligendum Deum; & faciendum, quæ divina lege præcepta sunt. 1. Jo. II. 3. 4. 5. Jo. XIV. 23. Deinde fides multarum veritatum notitiam sibi præstruit. Primum enim cum fides accendi nequeat, nisi præcesserit dolor & tristitia ex peccatis concepta, peccata vero agnoscenda sint ex lege, Rom. III. 20. V. 13. VII. 7. homo in Christum crediturus sufficiente legis divinæ cognitione instructus esse, & discrimen boni & mali nosse debet. Secundo autem & veritates Evangelii eum tenere oportet. Quomodo enim Christum desiderabit, & afflictam conscientiam illius merito consolabitur, nisi sciat, Christum sibi datum esse Redemptorem, eum pro omnibus peccatis plene satisfecisse, & legem adimplevisse, hoc ipsius meritum una cum peccatorum remissione

ne & æterna vita sibi a Deo ex mera gratia & infinito amore offerri? &c. Hac omnia non tantum scire, sed & cum summa certitudine credere debet. Et quanta hæc sunt motiva, Deum diligendi, suamque gratitudinem bonorum operum studio declarandi! Motiva, quæ aut prorsus ignorat homo naturalis, aut quibus uti haud potest! Jam vero vires morales consistunt in notitia boni & mali, in præsentia motivorum, bonum appetendi, & malum averfandi, & in dispositione voluntatis, motiva ista sequendi. (§. 150.) Ergo & fides has vires involvit.

b.) Fides dum generari incipit, mox adest lucta carnis & spiritus. Excitatis namque bonis desideriis caro quidem vehementer repugnat, sed & simul impugnatur a spiritu, cujus oppositionis continuatione caro quidem non prorsus deletur, infirmatur tamen & debilitatur, ut dominium suum tanta vehementia amplius exercere nequeat. Gal. V. 16. 17. Rom. VI. 12. 13. Fracta autem dispositione illa, qua homo ad malum impellitur, non potest non aliqua bona dispositio restitui, quæ continuata & aucta fide semper magis magisque perficitur.

Distinguendum est inter **CREDERE ALICVI**
& **IN ALIQVEM**, quod posterius proprie
O o 5   affe-

affectum voluntatis denotat, quo alicui
 adhæremus, & in aliquo acquiescimus, &
 quidem propter fidem, ipsius verbis &
 promissionibus datam. Sic comparata
 est fides Christianorum, qua non tantum
 CHRISTO, sed etiam IN CHRISTVM cre-
 dimus. Cujus dictionis potestatem & ef-
 ficaciam scriptura significat, quando dicit
 nos fide *Christum recipere*, Jo. I. 12.
 Col. II. 6. *in eo esse & inveniri*, Phil.
 III. 9. *eum induere*, Rom. XIII. 14. Gal.
 III. 27. *illi adhærere*, I. Cor. VI. 17.
ejus justitiam esurire & sitire, Matth. V.
 6. *ejus carnem manducare & sanguinem*
bibere, Jo. VI. 53. *acceptare promissi-*
onem. Rom. IV. 13. seqq. Hæc nova
 cordis qualitas naturalem istam ad malum
 proclivitatem deprimit & limitat, & simul
 aliam dispositionem illi contrariam, qua
 in bonum tendit, excitat. Unde fides
 non tantum opinionum, sed etiam defici-
 riorum, inclinationum, & dispositionum
 mutatio est,

§. CLIX.

Christus pro peccatis nostris satisfecit,
 & perfectissima legis adimpletione justitiam nobis comparavit. Quod utrum-
 que beneficium cum Deus nobis in Evan-
 gelio offerat, homo autem, cum credit
 illud

Externa fi-
 delium re-
 latio ad
 Deum.

illud desideret, suum esse velit, & in eo acquiescat, (§. 158.) & hoc ipso non tantum in beneficium ipsum, sed etiam in illius imputationem consentiat, fieri nequit,

1. *Quin & credenti hac Christi satisfactio & justitia imputetur.* Eph. I. 7. Rom. IV. 6. Phil. III. 9.

2. Impetrata hac satisfactio, quam Deus in iudicio suo ut nostram propriam considerat, peccata nobis non amplius imputari possunt ad satisfactionem pro iis præstandam. Hæc autem non-imputatio est peccatorum remissio. *Ergo & credentes peccatorum remissionem consequuntur.* Rom. III. 25. IV. 7. 8.

3. Sublato peccato, quo solo Deus moveri poterat ad nos puniendum, in eo quoque cessat animus & propositum, nobis nocendi. *Hinc fideles pacem cum Deo habere, & illi reconciliati esse dicuntur.* Rom. V. 1. 10.

4. *Justitia Christi nobis imputata cum perinde sit, ac si ipsi omnem justitiam perfecissemus, hoc quoque beneficium per fidem nobis contingit, ut in iudicio divino justii esse censeamur, quod proprie justificationem hominis coram Deo constituit.* Rom. VIII. 33. V. 18.

5. At vero justis promissa est æterna salus. *Cum igitur Deus veracissimus fidem suam*

suam

suam violare non possit, *credentes simul heredes aeternae salutis constituuntur.* Rom. V. 2. VIII. 17. 18

6. Deus quidem vi creationis & conseruationis omnium creaturarum pater dici potest, quia vero propter interueniens peccatum iuxta hunc suum paternum affectum nobiscum agere nequit, nos iure filiorum Dei excidimus. Sed per fidem peccata remittuntur, pax cum Deo restituitur, & jus caelestis hereditatis redditur. *Hinc etiam credentes in statum filiorum Dei transponuntur.* Rom. VIII. 16.

§. CLX.

Interna
mutatio.

Quemadmodum autem homo per fidem novam & longe felicissimam relationem ad Deum nanciscitur, ita & interna multis modis mutatur. Nam *FIDES* quam Theologi fiducialem apprehensionem Christi vocare solent, proprie est desiderium meritum Christi participandi, acquiescentia animae, ex merito Christi, oblati peccatorum remissione, & promissionibus evangelicis hausta. Inde vero sequitur,

1. *Fidem sibi praestruere notitiam veritatum revelatarum, praecipue de Christo, de opere Redemptionis, de gratia Dei, justificatione.* Jes. LIII. 11. Jo. XVII. 3. Rom. X. 14. 17. I. Jo. II. 4. IV. 6. Nam quicquid appetimus

mus aut desideramus, & unde voluptatem & gaudium haurimus, id ut bonum a nobis cognitum esse debet.

2. *Sed sola harum rerum simplex apprehensio non sufficit, verum potius accedere debet firmus, vivus, & efficax assensus, quo veritates istae recipiuntur & creduntur.* Rom. IV. 19. 20. 21. Eph. III. 12. 2. Tim. I. 12. 1. Jo. V. 4. 5. Simplex 'apprehensio alicujus boni forte illius desiderium excitaret. Sed si toti in eo acquiescere, & omnem fiduciam collocare debeamus, necesse est, ut summam & inexpugnabilem illius habeamus certitudinem.

3. Et quoniam fides vires bona opera faciendi in se continet, (§. 158.) nemo autem bona opera facere potest, nisi Deum diligat, & serium habeat propositum, actiones suas ad legem Dei componendi, (§. 41.) *fides utrumque involvit, nimirum dilectionem Dei, & studium seu propositum B. O. faciendi.*

4. *Ista rerum spiritualium notitia & certitudo cum ignorantia, erroribus, praesudiciis, & dubitationibus non potest consistere. Hinc & fides simul tenebras intellectus expellit.* Rom. XIII. 12. Eph. IV. 18. V. 8.

5. Sic & dilectio Dei & studium, legem Dei servandi, nec beneplacitum in peccato, nec habitum proæretice peccandi patitur.

titur. Hæc duo enim sibi invicem opposita sunt. Cum ergo fides dilectionem Dei & studium bonorum operum producat, illa simul beneplacitum in peccato, & habitum proæretice peccandi, qui alias dominium peccati originalis dicitur, tollit. Rom. VIII. 1. Gal. V. 24. 1. Jo. III. 9.

6. Qui vero peccato non amplius delictatur, sed potius medium contra illum vim & efficaciam quarit, ideoque ad Christi meritum & Dei gratiam confugit illum peccatorum turpitudinem & pravitatem agnovisse oportet, unde non poterat non oriri tædium, displicentia, & dolor animi. *Hinc & fides dum generatur, prius contritio ex peccato concepta in animo excitatur.* Thren. III. 39. 2. Cor. VII. 11.

§. CLXI.

Regeneratio.

Totam illam mutationem, qua fides in homine accenditur, scriptura vocat REGENERATIONEM. Jo. III. 3. 5. Tit. III. 5. 1. Pet. I. 3. 4. 5. 1. Jo. V. 1. Cum ergo homo naturalis viribus bona opera faciendi careat, (§. 152.) & istæ per solam fidem restituti possint, (§. 158.)

1. *Quilibet, qui Deo servire, & mandata ejus servare vult, regenerari debet.* Jo. III. 3. 5.

2. Fides sibi præstruit rectam & certam

tam rerum spiritualium notitiam, quacum
simul connexa est ignorantia & errorum
expulsio. (§. 160.) Hæc autem mutatio
in scriptura dicitur ILLUMINATIO. Eph. I.
18. Ergo & regeneratio involvit illuminatio-
nem. Eph. V. 8. Ebr. VI. 4. 1. Jo. II. 9.
10. 11.

3. Magna humano intellectui contin-
git emendatio, quando a rerum necessa-
riarum ignorantia liberatur, & recta illius
cognitio restituitur. Sic & voluntas e-
mendatur, cum malo delectari desinit, &
verum bonum appetere incipit, præsertim,
cum tota illa dispositio, qua in malum fe-
rebatur, in contrariam & meliorem per-
mutatur. At vero utramque hanc muta-
tionem homo experitur, cum fidem in
Christum concipit. (§. 160.) Ergo per re-
generationem tam intellectus quam voluntas
hominis emendatur. Eph. IV. 17. seqq.

4. Voluntas ita comparata est, ut, quic-
quid appetit, sub specie boni appetat, &
quicquid averfatur, sub specie mali aver-
setur. Hinc impossibile est, ut bonum
verum appetat, & malum verum averse-
tur, quamdiu intellectus utriusque igno-
rantia, aut oppositis erroribus laborat.
Ex hac causa in regeneratione emendationem
intellectus priorem esse oportet emendatione
voluntatis. Rom. X. 14. XIII. 12. Eph. IV.
17. seqq.

5. Cum

5. Cum homo regeneratur, qui hactenus tenebras intellectus & carnis suae desideria sectatus est, id fieri non potest, quin tota ejus vivendi ratio in aliam prorsus contrariam mutetur. 2. Cor. V. 17. Hinc & adultorum regeneratio in scriptura dicitur CONVERSIO. Act. XXVI. 18. Sed hoc mutationis genere semper aliquid aboletur, & aliquid producit. Id, quod aboletur, TERMINVS A QVO, & id, quod producit, TERMINVS AD QVEM dici solet. Hinc & regeneratio adultorum, seu conversio suam habet TERMINVM A QVO, qui est ignorantia rerum spiritualium, error, dubitatio, beneplacitum in peccato, & habitus procreta peccandi, & TERMINVM AD QVEM, qui est notitia rerum spiritualium, assensus, fidelis apprehensio Christi, dilectio Dei, & studium bonorum operum. (§. 160.) Ezech. XVIII. 21. seqq. Act. XXVI. 18.

6. Variarum istarum mutationes, quas conversio infert, ad duo praecipua capita revocari solent, nimirum ad contritionem & fidem. Utrumque, si conjunctim accipitur, Ecclesia vocat POENITENTIAM. Ex quo constat, regenerationem, conversionem, & poenitentiam idem prorsus significare. Matth. III. 2. Marc. I. 15. Luc. XXIV. 47.

7. Quando perpendimus, hominem regenerandum multarum rerum notitia imbuendum, de illarum veritate convincendum,

endum, & a multis erroribus ac præjudiciis liberandum esse, in eo quoque beneplacitum in peccato, & habitum leges divinas transgrediendi, in quem tota natura propendet, & qui diuturna consuetudine maximopere corroboratus erat, aboleri, & longe aliam dispositionem instaurari oportere, nulla erit dubitandi ratio, *quin conversio sit mutatio successiva.*

8. Talis mutatio in uno facilius & celerius, in altero difficilius & tardius procedere solet. Subjectorum enim capacitas, & impedimentorum multitudo ac mensura variare potest. Id ipsum igitur & de conversione valet. Quamvis enim in omni homine naturali varia mala vincenda sint, veluti ignorantia, errores, præjudicia, vitia & habitus mali, (§. 160.) tamen cum & hominum naturalium detur differentia, (§. 156.) & horum malorum vis & multitudo in uno major sit, quam in altero, *unus quoque facilius & celerius converti potest altero.*

Duplici opus erat mutatione, qua homo corruptus ex statu iræ in statum gratiæ transponi debebat: EXTERNA nimirum seu relativa, & INTERNA. Prior dicitur IUSTIFICATIO, posterior autem REGENERATIO. Justificari non poterat homo, nisi simul interne mutaretur. Et li-

Schub. Theol. Moral.

P p

cet

cet hæc mutatio tantum eo tenderet, ut acceptari posset iustitia Redemptoris, qua sola Deus, mortalium iudex, ad condonandum & absolvendum moveri poterat, vim tamen simul habebat, humanum cor sanctificandi, & ad obsequium erga mandata divina flectendi. Ita illustrior apparebat præstantia religionis christianæ, quæ hominem docet, sine operibus reconciliationem cum Deo quærere, & tamen operibus non carere. **REGENERATIO**, de qua nunc agitur, fidei collationem denotat, sive ea infantibus sive adultis contingat. Cum autem adulti regenerantur, hæc salutaris illorum mutatio dici solet **CONVERSIO**. Appellatur quoque resuscitatio a mortuis, Eph. II. 1. 5. Col. II. 13. & nova creatio, Eph. II. 20. quæ denominationes tum ipsam rei naturam, tum illius principium & causam demonstrant. Possunt autem vocabula ista & actionem causæ regenerantis, & mutationem in subiecto regenerando significare. Hinc est, quod Theologi regenerationem & conversionem in **TRANSITIVAM** & **INTRANSITIVAM** dispescant. **ILLUMINATIO**, quam regeneratio involvit, modo **PARTIALITER**, modo **TOTALITER** consideratur. Quemadmodum enim tota conversio est mutatio successiva, ita & illuminatio successive perficitur. Quamdiu ergo

ergo homo ab una cognitione ad alteram progreditur, qua ad fidem concipiendam indiget, nondum plene illuminatus est. Cum vero omni ea cognitione gaudet, quæ ad accendendam fidem requiritur, illuminatio totalis existit. Et hanc non tantum ratione objectorum cognoscendorum, sed etiam ratione perspicuitatis, certitudinis, & efficaciam talem esse oportet. Quod si consideremus, illuminatio de irrogenitis affirmari & negari poterit. Μετανοια, quæ rectius per RESIPISCENTIAM & MENTIS TRANSFORMATIONEM, quam per POENITENTIAM redderetur, in scriptura quidem solam fidem significat, Matth. III. 2. IV. 17. XI. 21. Marc. I. 15. Luc. XXIV. 47. quia vero fides sine prævia contritione generari nequit, & latino vocabulo poenitentiam idea doloris & contritionis semper adhæret, Theologi, poenitentiam definientes, utrumque complexi sunt. Atque tunc eam modo μερικῶς modo ὀλικῶς accipiunt, h. e. vel pro sola contritione, vel pro contritione & fide simul. Quod una concione Petri multa milia hominum simul conversa esse dicantur, Act. II. 41. minime probat, conversionem ex instanti factam esse. In his enim opus conversionis jam diu inchoatum fuerat, Act. II. 5. & nunc absoluebatur convictione, Messiam, quem hactenus speras-

sent, esse Jesum Nazarenum, a Judæis crucifixum, divina vero potentia resuscitatum. Ita etiam hodie fieri potest, ut homo, qui veritates cælestes novit, & varios motus sanctos sensit, suam tamen carnem sequi perexit, ut hic homo, inquam, data occasione & oportuno tempore tam potenter trahatur, ut dolore plenus sua peccata humillime deprecetur, & aliquam fiduciam in Christo collocatam sentiat, & sic quasi ex instanti converti videatur, licet ipsius conversio, jam diu continuata, & sæpe impedita, tantum perficiatur, aut interrupta deinceps inchoetur. Differentia temporis, quod unus altero citius & facilius convertatur, tum & qualitate subjecti, tum a varia dispensatione gratiæ divinæ dependet.

§. CLXII.

Non est opus virium naturalium.

Fides in Christum vires, Deum diligendi & bona opera faciendi involvit. (§. 158.) Sed homo naturalis vires illas per naturam nec habet, nec comparare sibi potest. (§. 152. 157.) Ergo & viribus nature in Christum credere, & regenerari aut converti nequit. Hinc & Christus inquit, sine ipso hominem nihil boni facere potest, Jo. XV. 5. & Paulus, Deum esse, qui velle & perficere in nobis operaretur. Phil.

Phil. II. 13. Quod non eo sensu accipi debet, quo & in rebus naturalibus sine Deo nihil peragere posse dicimur, quatenus vires agendi, quæ in homine sunt, a Deo dependent, & ejus perpetuo concursu conservantur; Act. XVII. 28. Sed potius his verbis declaratur, nihil virium naturalium homini superesse, in Christum credendi, & ad fidem generandam concurrendi. Nam homo in peccatis mortuus esse dicitur, qui, dum fidem concipit, a morte resuscitatur, & de novo creatur. Eph. II. 1. 5. 10. Ipsa fides non est opus hominis, sed donum Dei, Eph. II. 8. & per efficaciam roboris potentia divinae confertur, qua Christus resuscitatus est a mortuis. Eph. I. 19. 20. Ex qua causa fidei productio etiam regeneratio appellatur. Jo. III. 3. 5. Equidem

1. *Homo historicam rerum credendarum notitiam viribus naturæ sibi comparare potest.* Nam mysteria fidei verbis perspicuis proposita sunt in scriptura, quorum significatus aut ex vita communi constat, aut in textu per artificia hermeneutica facile inveniri potest. Et homo naturalis, dum scripturam audit vel legit, naturali sua potentia uti potest, attendendi, reflectendi, & verborum significatus percipiendi. Nam Deus & hoc tempore illi concursu suo universali & ordinario

adeſt, quo vires iſtæ naturales conſervantur. (§. 155.) Hinc & Judæi, qui Spiritui ſancto pertinaciſſime reſiſtebant, doctrinam Chriſti intelligebant, quam abſque ſimplici intelligentia non potuiſſent impugnare.

2. *Sed cæleſtibus illis veritatibus nemo per naturæ vires aſſentiri poteſt.* Nolo jam urgere, myſteria fidei nec in ſe eſſe evidentia, nec principia rationis extare, e quibus illa demonſtrari poſſent. Sed ſufficit, obſervare, fore, ut homo viribus naturalibus etiam in Chriſtum credat, Deum diligat, & mandata ejus ſervet, ſi ipſe ſibi aſſenſum vivum & efficacem comparare poſſet, qualis ad generandam fidem requiritur. At vero id propter peccatum originale, quo omnis diſpoſitio, vera bona concupiſcendi, & in iis beneplacitum habendi ſublata eſt, fieri nequit. Hinc & aſſenſus iſte non eſt opus virium naturalium. Teſtatur id ſanctus Paulus 1. Cor. II. 14. ubi percipere & cognoscere ea, quæ ſunt Spiritus Dei, intelligi non debet de ſimplici apprehenſione, ſed de illa intellectus operatione, qua de rerum veritate judicamus, eam agnoſcimus, & pleno aſſenſu recipimus.

3. *Multo minus ad fiducialem Chriſti apprehenſionem, quæ ipſam fidei eſſentiam conſtituit, idonei ſumus.* Nam hæc prorsus contraria eſt

est naturali illi dispositioni, qua homo totus fertur in bona tantum sensualia, & quæ sibi annexam habet inimicitiam adversus Deum. (§. 153.) Itaque licet intelligeret, meritum Christi bonum esse sibi valde utile & necessarium, tamen, cum dispositio desit, hoc genus motivorum sequendi, & homo semper in contrarium tendat, illud non posset appetere, sibi que applicare. Hinc & *παρρησία* istam, quam fides involvit, per Christum habere dicimur. Eph. III. 12. Ille enim est, qui fidem in nobis inchoat & perficit. Ebr. XII. 2. Et nemo Christum Dominum suum appellare potest, nisi per Spiritum sanctum. 1. Cor. XII. 3.

4. Sic etiam per vires nature non aboleri potest habitus peccandi, & beneplacitum in peccato, quæ tamen mutatio contingere debet, quando homo fidem concipit. (§. 160.) Habitus enim peccandi naturalis & connatus est, (§. 153.) & sicuti habitus huic contrarius homini simul connatus esse non potest, cum impossibile sit, ut contradictoria in eodem subjecto simul existant, ita quoque homo malum illum sibi que connatum habitum tollere, aut in meliorem permutare nequit. (§. 157.) Huc respicit scriptura, quando hominem in peccatis mortuum esse inquit, Eph. II. 1. 5. & quando dicit, peccatum in nobis

Pp 4   habi-

habitans, quod est malarum concupiscen-
tiarum principium, agnita lege multo ef-
ficacius scire, & hominem ad malum
concupiscendum atrocius impellere, Rom.
VII. 8. 11.

5. Quia vero omnis causa agit pro re-
ceptivitate subjecti, & hinc fides nulla vir-
tute in nobis produci posset, nisi hujus
mutationis capaces foremus, *in homine ad-
huc esse debet potentia passiva, seu capacitas
conversionis.*

Historica mysteriorum fidei cognitio *ratione
principii*, unde hauritur, quidem superna-
turalis dici debet, sed *ratione modi acqui-
rendi* naturalis est, & hac in re differt a
prima notitia sanctorum hominum, qui-
buscum ab initio a Deo immediate com-
municabantur. Et quamquam dici solet
spiritualis, id tamen ratione objecti & ef-
fectuum, qui ab eo dependent, intelligi
debet. Neque contrarium evincit I. Cor.
II. 14. Hoc enim loco de secunda in-
tellectus operatione, i. e. de iudicio & as-
sensu sermonem esse, inde patet, quia ho-
mo naturalis Evangelium pro stultitia ha-
bere dicitur, quod iudicare non posset, si
nullam illius ideam haberet. Sed assensus
viribus naturæ acquiri non potest. Quam-
vis enim homo criteria divinæ revelationis
ex rationibus philosophicis norit, eaque
dum

dum sacris literis inesse observat, colligat, scripturam esse verbum Dei, & mediante hoc principio, vera esse omnia, concedere debeat, quæ in scriptura continentur, hic tamen assensus generalis tantum est, minime sufficiens ad flectendam & emendandam voluntatem, fidemque generandam. Præter illum adesse debet specialis, vivus, & efficax, qui in voluntatem influit, eamque ad meritum Christi apprehendendum movet. Hoc modo convincebantur viri, qui Petrum de Christo crucifixo & resuscitato differentem audiebant. Act. II. 37. Ἀκούσαντες κατένυγον τῆ καρδίᾳ. Id, quod audiebant, tanta efficacia in illorum cor penetrabat, ut summo, dolore, contritione, & desiderio vitæ emendandæ afficerentur. Idem contingebat Lydiæ. Act. XVI. 14. Et idem omnibus contingit, qui vere illuminantur. 2. Cor. IV. 6. Hunc assensum opus virium naturalium esse, merito negamus, non tantum propter rationem, quam ipso §. 162. num. 2. reddidi, sed etiam propter ipsius intellectus corruptionem, cujus tenebræ multo efficaciore sunt, quam ut naturali studio dissipari possint. Eph. IV. 18. Præcipua autem corruptionis pars hæret in voluntate. Hæc enim ita disposita est, ut non nisi bona sensualia appetat, & non nisi mala sensualia aversetur.

Ad hunc habitum connatum deinceps accedit habitus contractus. Prima enim hominis ætas ita est comparata, ut solos sensus & voluptatem sensualem sequatur. Quem modum agendi dum homo usque ad usum rationis servat, habitus naturalis diuturno illo exercitio adeo corroboratus est, ut advenientibus annis discretionis voluntas ad appetenda meliora flexi nequeat. Quare cum fides & connexum cum ea melioris vitæ studium plane contrarium sit naturali & connatæ dispositioni, impossibile est, ut homo suis viribus credat & emendetur. Equidem generalis illa dispositio appetendi bonum non deest, ideoque homo, dum aliquam meriti Christi notitiam acquirit, illud sub ratione boni appetit, quatenus nimirum illud ut medium felicitatis suæ in genere considerat. Sed desiderium hoc generale, inefficax, & minime tantum est, ut homo in ipso objecto spirituali beneplacitum habeat, illudque cum studio, superandi difficultates, quærat & desideret. Hoc tamen non impedit, quo minus adsit POTENTIA PASSIVA, quam & CAPACITATEM vocant. Sed distinguendum est inter hanc potentiam ABSOLVTAM & HYPOTHETICAM. Per illam intelligo possibilitatem, conversionem recipiendi, si eam conferas cum essentia hominis, seu quod

quod idem est, defectum contradictionis inter conversionem & hominis essentiam. Hanc homini inesse statuo. Nam si deficeret, impossibile foret, ut unquam converteretur. Ne divina quidem omnipotentia immediate applicata converti posset, sicuti propterea nec lapis nec truncus converti potest. Sed secus sentiendum est de capacitate hypothetica. Hæc est possibilitas, recipiendi conversionem, salvis determinationibus accidentalibus; seu, quod idem est, defectus contradictionis inter conversionem & dispositionem accidentalem, homini per naturam inhærentem. Hanc capacitatem homini naturali deesse, nemo non videt, qui novit, quantum malum sit peccatum originale. Cum eo si conferas conversionem, omnesque motus in ea contentos, manifesta contradictio adest. Quare etiam hominem dum regeneratur, malum hoc, licet non prorsus aboleri, infringi tamen, limitari, & vinci debet, quo ipso capacitas hypothetica restituitur. Et hac in re consistit præparatio hominis ad conversionem, quam gratia Sp. S. operatur.

§. CLXIII.

Cum ergo homo propriis & naturalibus suis viribus converti nequeat, (§. 162.)
Sed Spiritus sancti.
evi-

evidens est, regenerationem esse solius Dei, & singulariter Spiritus sancti opus. Jer. XXXI. 18. Ezech. XXXVI. 26. Jo. III. 5. 1. Cor. XII. 3. Eph. I. 19. II. 5. 10. Phil. I. 6. II. 13. Tit. III. 5. 1. Pet. I. 3. Inde vero sequitur,

1. *Vires bonum agendi, & malum fugiendi quæ ipsa fide continentur, (§. 158.) a Sp. S. conferri, ideoque esse oportere spiritualia.* 1. Cor. II. 14. Rom. VIII. 1. 13. 14. Gal. V. 16. 18. 22. Eph. II. 23.

2. *Ista operatio Spiritus sancti, qua regeneramur & convertimur, dicitur GRATIA, 1. Cor. XV. 10. Gal. I. 15. Eph. I. 6. Procedit enim ab ineffabili illa gratia, qua Deus nos sine omni nostra dignitate ante sæcula dilexit. Et ut ab hac gratia, quæ est omnium bonorum salutarium fons & principium, distinguatur, dici solet GRATIA CONVERTRIX. Jam vero in conversione tria præcipue momenta a se invicem distingui possunt & debent, initium, progressus & consummatio. Hinc & tres gratiæ illius gradus statui solent, nimirum GRATIA PRÆVENIENS, PRÆPARANS, & OPERANS.*

3. *GRATIA PRÆVENIENS opus conversionis inchoat. Quando itaque perperdimus, mutationem hanc involvere tum fiducialem meriti Christi apprehensionem, peccati detestationem, & bonum pro-*

propositum, seu studium diligendi Deum, & præcepta ejus servandi, tum dispositionem intellectus, veritates salutare pleno assensu amplectendi, (§. 160. 161.) ideoque bonis motibus intellectus & voluntatis contineri, quorum unus debet esse primus, gratia prævenientis effectus est prima cogitatio sancta, seu primum desiderium bonum, quo homo in Evangelium, Christum, dilectionem Dei, aut vitæ emendationem fertur. Hujus gratiæ existentia patet ex Phil. I. 6. Ebr. XII. 2. & conspicua fuit in Lydia, Act. XVI. 14. Thessalonicensibus, I. Thess. II. 13. Agrippa, Act. XXVI. 28. & aliis.

4. Excitato primo hoc bono motu homo fiduciam suam in Christo collocare, peccatum averfari, & sanctimoniam vitæ studere nondum potest. Necessè enim est, ut prius omnes istas veritates cognoscant, quarum notitia fides generatur. Necessè est etiam, ut illis assentiatur, & contrarios errores ac præjudicia objiciat. Denique & necessè est, ut prava dispositio & habitus peccandi impugnationibus sæpe repetitis infringatur, beneplacitum in peccato tollatur, & voluntas aliorum flectatur. (§. 160.) Quare cum GRATIA PRÆPARANS opus conversionis continuat, illius est hominem illuminare, intellectum ejus de veritatibus spiritualibus convincere, dolorem & contritionem seriam excitare, concupiscentiam

scientiam pravam impugnare, & voluntatem ad dilectionem Dei bonorumque operum studium disponere. Hæc gratia efficax erat in Thesalonicensibus, ea, quæ audiverant, sedulo meditantibus, Act. XVII. 11. nec non in Eunuchō, qui a Philippo scripturam interpretante ita movebatur, ut tandem in Christo recumberet, & baptizari cuperet. Act. VIII. 30. seqq.

5. Formalis & essentialis actus fidei est desiderium meritum Christi participandi, conjunctum cum acquiescentia & conscientia afflictæ consolatione. (§. 160.) Desiderium illud adest, quamprimum homo ex una parte magnam suam miseriam, & ex altera oblatum Christi meritum cum bonis salutaribus per illud comparatis agnoscit. Et quo longius in hac cognitione progreditur, quoque efficacius habitus peccandi impugnatur, eo sæpius recurrit desiderium, & eo vehementius redditur. Sed nondum statim adest acquiescentia & solatium. Nam conscientia, quæ peccatorum molem, iram Dei, & continuos pravæ concupiscentiæ impetus sentit, diu & multum luctandum est cum dubitationibus & terroribus. Hinc GRATIA OPERANS, quæ opus conversionis absolvit, præcipue acquiescentiam in Christi merito, gratia Dei, & evangelicis promissionibus efficit, eamque cum desiderio Christi connectit. Quatenus

venus hæc gratia in genere ut illa operatio
consideratur, qua Sp. S. ultimam manum
admovet conversioni, eamque perficit,
illius existentiam Apostolus perspicue te-
statur Phil. I. 6. II. 13. Ebr. XII. 2.

Non omne desiderium emendationis vitæ sta-
tim habendum est pro initio conversionis,
sed illud duntaxat, quod in Christum, in
reconciliationem cum Deo per Christum,
& in dilectionem Dei tendit. Et hoc est
solum Sp. S. opus, cujus operatio, hunc
effectum producat, ideo dicitur GRATIA
PRÆVENIENS, quia homo nihil tale co-
gitans per eam prævenitur, & ad quæren-
dum Deum excitatur. Hinc & EXCITANS
& PULSANS appellari solet. Multiplex
autem prima illa cogitatio bona, & vari-
um primum illud desiderium pium esse
potest, quo opus conversionis inchoatur.
Excitatur cogitatio & desiderium illud per
gratiam extrinsecus applicatam, & homi-
ni per modum sensationis veluti ex im-
provviso contingit. Act. XVI. 14. XXVI.
28. Hinc non semper impediri potest ab
homine. Quia vero singularibus opus
est circumstantiis, ut hæc gratia homini
applicetur, in iis ordinandis, excitandis, &
promovendis singularis quoque se exerit
providentia, quamquam omnia naturali
modo evenire possint. GRATIA PRÆPA-
RANS

RANS tum intellectum tum voluntatem hominis successive ita flectit ac disponit, ut tandem solatium ex merito Christi habere, & fiduciam in eo reponere possit. Ad id autem opus est non tantum ampliori illuminatione & convictione intellectus de objectis fidei, sed etiam impugnatione dominii peccati originalis, beneplaciti in peccato, odii adversus Deum, & flexione voluntatis in bona spiritualia. Unde hujus gratiæ effectus in extensione cognitionis, assensu, & detestatione peccati, præcipue consistunt. Hæc omnia non ita efficiuntur, ut uno effectu plene existente progressus fiat ad reliquos. Sed emendatio intellectus & voluntatis simul, quamquam gradatim & successive, perficitur. Cognitis & firmo assensu receptis nonnullis fidei objectis simul voluntas aliquo modo in bonam partem flectitur. Hæc inchoata voluntatis emendatio dein jurat intellectum in reliquis objectis spiritualibus facilius credendis. Et quilibet novus progressus in cognitione auget & promovet voluntatis emendationem. GRATIA OPERANS videtur esse continuatio gratiæ præparantis. Desiderium enim & acquiescentiam, h. e. ipsam fidem Spiritus sancti non nisi iisdem operationibus, quibus intellectus & voluntas emendatur, producit. Quamdiu autem cor hominis ad Christi

Christum fide amplectendum disponit, & novam illam dispositionem credendi seu capacitatem fidei in homine creat, ejus operatio dicitur præparans. Et cum opus conversionis absolvit, operans vocatur. Dicitur etiam posset perficiens. Cæterum hoc loco de CONVERSIONE ORDINARIA sermo est. Si quem Deus extraordinarie convertit, aut convertere intendit, miracula adhibet, quibus aut primam cogitationem sanctam vel desiderium pium cum homine immediate communicat, aut circumstantias & occasiones excitat, verbum Dei audiendi, aut denique hominem de illius veritate & divinitate convincit.

§. CLXIV.

Peccatum originale naturam quidem Operatur
corrupt, sed non ipsam essentiam homi- per ver-
nis sustulit, aut immutavit, (§. 155.) un- bum.
de & ille absolutam conversionis capaci-
tatem retinuit. (§. 162.) Quemadmo-
dum ergo omnis causa agit pro receptivi-
tate objecti, Spiritus sanctus hominem alio
modo convertere haud potest, quam ipsi-
us essentia, quæ adhuc adest, patitur.
Jam vero totum conversionis opus ad as-
sensum, quo veritates caelestes credimus,
& ad fidem, qua Christum cum suo me-
rito desideramus, & in eo acquiescimus,

Sub Theol. Moral.

Q q

re-

redit. Veritati intellectus assentiri non potest, nisi eam prius recte cognoverit, & ratio assentiendi ab intellectu apprehensa adsit. Et voluntas objectum velle & in eo acquiescere nequit, nisi id bonum & salutare esse, prius intellexerit & crediderit. Hinc tota conversio effici debet per veritates, quæ objecta fidei offerunt. Et quoniam istæ veritates ipsum Dei verbum sunt, in scriptura contentum, *Spiritus sanctus homines per verbum aut scripturam convertit.* Jo. XVII. 20. XX. 31. Act. II. 37. Rom. X. 17. Jac. I. 18. 21. 1. Pet. I. 23. Hunc effectum scriptura præstat aut naturali sua virtute, quam cum omnibus aliis scriptis communem habet, aut alia quædam supernaturali & vere divina virtute. Naturalis scripturæ virtus est vis significandi objecta fidei, cujus effectus in anima sunt conceptus isti, quos ipse homo scripturam audiens vel legens sibi format attentione, recordatione significatum, qui alias vocabulis adharere solent, aut ex connexionem inveniri possunt, scrutinio, & meditatione. Hinc si scriptura hominem naturali sua virtute converteret, tota hæc mutatio a conceptibus hominis dependeret, ideoque opus foret virium naturalium. At vero tale opus non est conversio. (§. 162.) Ergo

1. *Scripturam vi quadam supernaturali &*

vere divina præditam esse oportet. Jo. VI. 63.
Rom. I. 16. 1. Cor. II. 4. 2. Tim. III. 15. 16.
Ebr. IV. 12. Jac. I. 21.

2. Quod ut rectius intelligatur, Theologi distinguunt inter MATERIALE & FORMALE VERBI. Illud consistit in externis signis, ore prolatis, vel characteribus expressis, & nullam aliam virtutem habet, quam objectivam vel significativam. Formale autem est ipse sensus scripturæ: Quo ipso non intelligimus conceptus illos, quos homo sibi ope externorum signorum format; (Nam hi tantum sunt representatio sensus, & a materiali verbi dependent;) sed ipsi conceptus divini, in infinito Dei intellectu ab æterno nati, quos Deus suo tempore cum sanctis hominibus communicavit, & hodiernum adhuc per externa signa nobis manifestat. Hinc verbum Dei & præcipue evangelium *sapientia divina in mysterio abscondita*, 1. Cor. II. 7. & *consilium Dei de nostra salute* appellatur. Act. XX. 27. Et hoc respectu *verbum incorruptibile & æternum* esse dicitur. 1. Pet. I. 23. Huic ergo formali verbo virtutem divinam & supernaturalem tribuimus, aut rectius ipsam virtutem divinam esse, sicuti Apostolus loquitur, Rom. I. 16. statuimus. Nam vis in genere est omne id, quod rationem existentia mutationis in se continet. Et si aliquid divini

ni est, recte dicitur divina. Jam vero formale verbi aliquid divini est, & ab eo mutationes in conversione existentes dependent. Unde nullum est dubium, *quod vis divina & supernaturalis sit, aut, si per verbum solum ejus materiale intelligas, hanc virtutem secum connexam habeat.*

3. Quemadmodum autem mutationes conversionem ingredientis diversi generis sunt, quarum alia ad assensum, quo divinitatem rerum credendarum agnoscimus, alia ad dolorem & contritionem, alia ad fiduciam, alia ad detestationem peccati, &c. pertinent, ita nec qualibet veritate qualibet mutatio excitari potest, quamvis qualibet divina virtute gaudeat. Hoc ipsum scriptura indicat, quando aliis Evangelium, & aliis legem predicandam esse docet. Matth. XI. 5. 1. Tim. I. 9. Scilicet tota scriptura apta est ad docendum, refutandum, instituendum, & reprehendendum. 2. Tim. III. 16. Sed distinctae partes distinctis illis officiis funguntur. Ex quo sequitur, veritates caelestes ad mutationes illas spirituales, ad quas efficiendas destinatae sunt, certam habere relationem, atque ita comparatas esse, ut ex illis harum mutationum ratio reddi possit, licet non semper ab homine perspiciatur. Cum igitur veritatem, in qua assensus ratio continetur, principium seu argumentum,

eam vero, qua voluntas flectitur, moti-
vum dicere solemus, *Spiritus sanctus ho-*
mines per verbum ita convertit, ut intellectus
argumentis convincatur, & voluntas motivis
flectatur.

4. At vero impossibile est, ut aliquid
verum esse judicemus, aut quicquam ap-
petamus vel aversemur, nisi prius a nobis
cognitum fuerit. Nec aliter sentiendum
est de operatione Sp. S. per verbum. Hoc
enim verbum, quod divina virtute pradi-
tum esse demonstravimus, est illius for-
male, & consistit in æternis intellectus di-
vini conceptibus de nostra salute. Qui si
in anima quicquam operari debeant, ne-
cesse est, ut intellectum nostrum ingredi-
antur. Atqui hoc fieri non potest, nisi
mediante cognitione recta, vera, & di-
stineta. *Ergo ad conversionem hominis requi-*
ritur, ut verbum Dei recte, vere, & distinte
cognoscat. Christus hoc eleganter illustra-
vit parabola de multiplici agro, qui fru-
ctus ferre non potest, nisi semen sparsum
receperit. Matth. XIII. 3. seqq. Alibi fides
ex auditu verbi oriri, & impossibile esse
dicitur, ut quis sine prædicatione verbi
credat. Rom. X. 14. 17. Et Jacobus ver-
bum, quod animas nostras salvare potest,
λόγον ἔμφυτον & a nobis receptum vocat.
Jac. I. 21.

5. Ut igitur verbo Dei convertamur,

Qq 3

neces-

neceſſe eſt, ut illud diligenter legamus vel audiamus, ut ad lectum vel auditum ſedulo attendamus, ut illud meditemur & ſcrutemur, & ut crebriori meditatione & recordatione nobis ſemper reddamus familiaris. Jo. V. 39. Act. XVII. 11. 2. Pet. I. 19.

Deus ſanctos motus in intellectu & voluntate, qui converſionem conſtituunt, aut abſoluta ſua potentia hominibus immediate applicata eodem modo operatur, quo cælum & terram creavit, mortuos reſuſcitavit, & alia miracula perpetravit, aut virtute quadam veritatibus cæleſtibus inſita. Priori modo ſi fides in nobis generaretur, nec opus eſſet verbo Dei ſcripto vel predicato, nec converſio ab homine impediri poſſet. Cuncta enim ad decretum divinum de exiſtencia fidei redirent, quo exiſtente fides non poſſet non exiſtere. Etiamſi vero & rationes iſtæ non obſtarent, aliunde tamen intelligeremus, fidem hoc modo generari haud poſſe. Nam converſio eſt emendatio moralis, hoc eſt, mutatio, quæ moralitatem habet, & ex motibus liberis conſtat. Si vero aut deſiderium, aut fiducia, aut deteſtatio peccati, aut dilectio Dei, &c. extrinſecus nobis imprimeretur per potentiam immediate applicatam, nihil horum eſſet liberum, & moralitatis capax. At vero libertas ho-

minis

minis & in conversione salva manet, si
eam virtute divina verbo Dei insita effici
dicamus. Tunc enim ratio motuum vo-
luntatis est in prævia cognitione, &
quamquam hæc cognitio viva, influens in
voluntatem divinæ potentix effectus sit,
nihilominus tamen minus a veritatibus depen-
det, quæ principii aut argumenti rationem
habent. Nam veritates istas ipsam Dei
potentiam esse demonstravimus. Quas
cum dixerim ipsos intellectus divini con-
ceptus esse, non exclusas velim volitio-
nes divinas, gratiæ & justitiæ plenas.
Illud enim assertum, Deum velle, ut om-
nes homines salventur, & ad cognitio-
nem veritatis perveniant, & quæ huic sunt
similia, non tam conceptum intellectus,
quam potius intentionem & inclinationem
voluntatis manifestant. Qua ratione idæ
& volitiones istæ divinæ virtus divina
sint, quæ effectum extra Deum produce-
re possit, intellectu quidem difficile est.
Sed credere nos oportet, cum scriptura
utrumque testetur, scilicet, & divina vir-
tute, & verbo Dei hominem converti,
imo hoc posterius ipsam Dei potentiam,
semen regenerationis, verbum vivum &
efficax, Spiritum & vitam appellet. Ne
vero hæc virtus cum altera illa virtute
creatrice confundatur, recte monitam est
a Theologis, in Deo duplicem esse vim,

Qq 4

POTEN-

POTENTIÆ nimirum & GRATIÆ, quarum illa substantias & earum qualitates essentielles ac physicas, hæc vero tantum qualitates morales creat. Aut si *unam* tantum *vim* admittere velis, dicendum est, eam *triplici modo* operari, *primum* immediate, *secundo* per ideas & volitiones seu intentiones divinas, *tertio* per vires creaturis concessas. Primo operandi modo miracula, secundo effectus spirituales, & tertio naturales producuntur. Qui & conversionem miraculum esse dicunt, eos tamen non credituros, confido, hoc opus eadem prorsus ratione perfici, qua mundus olim creatus est, aut mortui resuscitantur, aut alia miracula perpetrantur. Hinc tota illa disputatio ad vocis significatum rediret, & in meram logomachiam abiret. Veritates, quibus aut intellectus ad assensum movetur, aut voluntas ad contritionem, ad peccati detestationem, ad fiduciam, ad dilectionem Dei, &c. flectitur, ita comparatas esse oportet, ut ad effectum producendum justam habeant relationem. Scilicet si effectum cum dogmate compares, possibile esse debet, ut inde ratio existentiae effectus reddatur. Hoc modo dilectio Dei iis veritatibus in nobis generatur, quæ immensum Dei amorem erga nos prædicant. I. Jo. IV. 19. Et sic quocumque veritates, quæ nos de divinitate scripturæ

con-

convincunt, divinæ revelationis criteria esse debent. Et perutile est, singulas veritates nosse, quæ ad singulos effectus producendos ordinatæ sunt. Tunc enim verbum Dei recte dividere possumus, sicuti id facere Ministri Ecclesiæ jubentur. 2. Tim. II. 15. Tunc quoque verbi divini prædicatione effectus salutares produci possunt in omnibus, nisi malitiose & pertinaciter resistent. Quamquam enim Sp. S. singulos motus sanctos sua gratia operetur, tamen, cum hæc gratia cælestibus veritatibus contineatur, quas formale verbi diximus, & istæ veritates intellectui inferantur mediante cognitione, minime vero qualibet veritas ad quemlibet effectum destinata sit, necesse est, ut istæ veritates proponantur & animo volvantur, quæ justam relationem ad effectum, quem intendimus, habent. Sic ex. gr. homini de divinitate verbi convincendo proponendæ sunt veritates, quas criteria divinæ revelationis esse constat, ut inde concludere possit, scripturam esse divinitus inspiratam. Equidem hæc demonstratio humanum tantum assensum generabit. Quia vero mediante illa veritates cum anima communicantur, per quas Sp. S. fidem divinitatis scripturæ operari vult, per illas quoque efficaciam suam demonstrabit, suumque divinum testimonium in nobis per-

Q9 5

hibe-

hibebit. Cæterum quo clarius veritates divinæ cognoscuntur, eo facilius procedet opus conversionis, nisi ex parte voluntatis obex ponatur.

§. CLXV.

Lucta carnis & spiritus.

Quamprimum gratia præveniens bonam cogitationem seu volitionem excitavit, aliquid in anima existit, quod naturali illius dispositioni plane contrarium est. (§. 153.) Hinc fieri non potest, quin homo, dispositionem hanc sequi solitus, bonis illis judiciis & desideriis carnis suæ judicia & desideria opponat, quam contradictionem scriptura vocat *LVCTAM CARNIS ET SPIRITVS*. Gal. V. 16. 17. Et quoties gratia præparans dein pia illa judicia & desideria renovat, aut nova excitat, carnalium quoque judiciorum & desideriorum oppositio recurrit. Unde manifestum est, *inchoato opere conversionis luctam carnis & spiritus oriri, & usque ad illius consummationem continuari.* Hæc autem lucta

I. *Se exserit contrariis opinionibus de rebus credendis.* Intellectus, dum ad verbum earum veritatem & divinitatem credendam, quam Sp. S. sua gratia operatur. Sed homo, qui secundum sensus judicare so-

let, multisque præjudiciis & erroribus laborat, dubitationes opponit, & longe aliter de illis judicat. 1. Cor. II. 14. Interdum etiam voluptas sensualis intellectum in contrariam partem trahit. Homo enim videns, veritates practicas proponi, quas qui sequi vult, voluptatibus suis hætenus multa cum oblectatione perceptis nuntium mittere, variaque tædia sensualia sentire debet, odit hæc dogmata, & intellectum flectit, ut, quantum possit, ea impugnet. Jo. III. 19. 20.

2. *Multo acrius autem spiritui luctandum est cum carne in voluntate.* Nam voluntas per naturam ita est disposita, ut in solis bonis sensualibus beneplacitum habeat, & oppositum quodcumque aversetur. (§. 153.) Gratia vero Sp. S. non tantum monstrat bona spiritualia, quæ minime sensualia sunt, sed & voluntatem ad ea appetenda flectit. Inde fit, ut, quod homo per gratiam Sp. S. vult, secundum carnem nolit, aut quod per gratiam non vult, secundum carnem velit. Matth. XIX. 22. Rom. VII. 19. Gal. V. 17.

3. *Luctam hanc tandem sequitur victoria,* quæ si ex parte spiritus adlit, desideria pia vehementiora fiunt oppositis carnalibus, & in prædominantem voluptatem vel voluntatem consequentem abeunt, sic ut homo peragat, ad quod spiritu impellitur, carnis

carnis vero opera non perficiat. Rom. VIII, 13. Gal. V. 16. Phil. II, 13. Sin vero caro vincat, homo bona sensualia & apparentia magis concupiscit, quam spiritualia, & voluptatem suam sensualem sequitur.

4. Desideria carnis spiritualibus vehementiora multis modis reddi possunt. Primum enim eorum vim augent præjudicia practica, quibus pravæ concupiscentiæ excusantur vel approbantur. Secundo magnum robur acquirunt, si homo consueverit, sensum voluptatis & affectus sequi, & rationes, quæ contrarium suadent, attendere & ponderare neglexerit. Hic habitus tanto majora incrementa capit, quo sapius sensus voluptatis & affectus recurrit, & utrumque sequendi occasio adest. *Hinc & ea omnia efficiunt, ut spiritus carnem vincere haud possit, aut hac victoria longe difficilius reddatur.*

In hac lucta ex una parte sensus, imaginatio, præjudicia, voluptas sensualis, & affectus pugnant, ex altera vero iudicia & desideria a Sp. S. per verbum excitata, quæ quoniam sunt Sp. S. opus, ipse Spiritus appellatur. Hinc & non prius existere potest, quam opus conversionis inchoatum est. Poterat autem ante hanc luctam alia existere, quæ lucta appetitus sensitivi & rationalis dici solet. Cum enim homo rationem habeat, quæ de qualitate objecto-
rum

rum judicare potest, &, quicquid sub ratione boni representatur, aliquo modo appeti debeat, ratio & in homine naturali non raro judicia & desideria excitat, quæ judiciis & desideriis sensuum & voluptatis sensualis contraria sunt. Quo diligentius itaque homo ad vocem rationis attendit, eamque vi appetitus sensitivi opponit, eo facilius caro deinceps vincitur a spiritu. Sed quo sæpius spreverit dictamen rationis, & quo se ipsum proniorem reddiderit, ad bona sensuality appetenda, eo difficilior est pugna carnis & spiritus. Nec impossibile est, ut ille modus agendi, si diuturno exercitio corroboratus fuerit, in necessitatem degeneret, quæ omnem bonorum motuum capacitatem tollit.

§. CLXVI.

Quamquam igitur Spiritus Sanctus solus totum conversionis opus in nobis perficiat, (§. 163.) nostra tamen opus est diligentia, qua scripturam legere, audire, meditari, scrutari, & animo volvere debemus. (§. 164.) Sic etiam necesse est, ut spiritus carnem vincat, quod fieri nequit, si judicia & desideria carnis efficaciora & vehementiora fiant spiritualibus. (§. 165.) At vero possibile est, ut diligentia,

Conversio
impediri
potest.

gentia, in tractatione verbi a nobis adhibenda, negligatur, & varia a nobis peragantur, quæ vim desideriorum carnalium contra spiritualia augent. *Ergo & conversio ab homine impediri potest.* Quod ut eo certius cuivis constet, velim ratio habeatur clarissimorum oraculorum scriptura, quæ hanc veritatem evidentissime testantur, *Jes. V. 1. seqq. LXV. 2. 3. Ezech. XII. 2. XXXIII. 11. Matth. XI. 6. 21. seqq. XXIII. 37. Luc. VII. 30. Jo. V. 40. Act. VII. 51. nec non parabolarum, quibus Christus modum operandi, in conversione hominis adhibitum, illustravit, & rationem reddidit, cur multi homines non convertantur, licet gratia ad conversionem sufficiens illis applicata fuerit. Matth. XIII. 3. seqq. Luc. VIII. 5. seqq. Matth. XXII. 2. seqq. Luc. XIV. 16. seqq. Ex ipsa autem demonstratione patet,*

1. Conversionem duplici potissimum modo impediri, scilicet neglecto usu verbi divini, jussu modo tractandi, & actionibus, quibus animus contra desideria spiritualia obfirmatur, ut hæc carnem vincere nequeant. De priori modo Christus agit Luc. XVI. 29. 31. Jo. III. 20. V. 37. seqq. de posteriori autem Matth. XIII. 7. 22. XIX. 22. XXII. 5. XXIII. 37. Jo. XII. 37. seqq.

2. Non - usus mediorum gratiæ vel a simplici illorum ignorantia, vel a proarcti & de-

& destinato consilio dependet. Prior non-
usus ab homine naturali, sibi prorsus re-
lictus, non potest evitari. Ipse enim igno-
rat, num dentur media gratiæ, & quam
alia sint. Quia vero Deus omnium homi-
num salutem serio & efficaciter vult,
1. Tim. II. 4. & hinc opus conversionis
manifestatione & applicatione mediæ
gratiæ citius vel serius inchoat, (§. 163.)
*Ille non usus mediæ gratiæ, a naturali &
simplici ignorantia profecturus, vere non impe-
ditur est conversionem, sed id tantum valet
de proæretico & destinato non-usu. Jo. III.
19. 20.*

3. Magna voluntatis obfirmatio adver-
sus desideria spiritus singulis hominibus
per naturam inest. Nam peccatum ori-
ginale, quod omnibus connascitur, in se
est prava concupiscentia, seu dispositio
habitualis totius naturæ, malum appeten-
di, & bonum averſandi. (§. 153.) Hinc
cum Sp. S. conversionem bonarum cogi-
tationum & inclinationum excitatione
inchoet, & illarum reiteratione & au-
gmentatione continuat, (§. 163.) fieri ne-
quit, quin homo per naturæ conditionem
illis opponat prava judicia & desideria,
ideoque lucta carnis & spiritus oriatur.
(§. 165.) Sed accedere potest spontanea
& non necessaria obfirmatio voluntatis in
malo, tum præjudiciorum practitorum
corro-

corroboratione, tum malarum concupiscentiarum & actionum crebriori repetitione, tum exercitio & consuetudine, non attendendi ad rationes, melius & prudentius vivendi, & voluptatem sensualem suosque affectus unice sequendi. Quodsi jam naturalis illa corruptio, qua nemo caret, conversionem actu impediret, nemo unquam converteretur. *Ergo spontanea tantum & proæretica voluntatis in malo obfirmatione conversionem impediri, dicendum est.* Matth. XI. 21. seqq. Jo. XII. 37. seqq.

4. Vix ullus erit mortalium, qui nunquam proæretice neglexisset, mediis gratiæ uti, aut nunquam actiones edidisset, quibus animus contra motus spirituales sponte obfirmaretur. Quodsi ergo quilibet non - usus destinatus mediis gratiæ, & quælibet spontanea voluntatis corruptio conversionem impediret, vix unus & alter converteretur. Quemadmodum autem Sp. S. gratiæ suæ operationes continuo repetit, Matth. XXI. 33. seqq. XXII. 3. 4. XXIII. 37. Luc. XIII. 6. seqq. Jel. LXV. 2. atque illæ per Dei providentiam homini nonnunquam applicantur, quando magis dispositus est ad eas recipiendas, 2. Sam. XII. 1. seqq. quin & Deus externis quandoque mediis utitur, ad compescendam carnis petulantiam, nimiamque vehementiam.

mentiam, Jes. XXVI. 16. XXVIII. 19.
Luc. XV. 11. seqq. ita & multi peccatores
gratia Dei tandem expugnati sunt, qui se
modum diu illi opposuerant. *Hinc de-*
derato non usu mediorum gratiæ, & spontanea
voluntatis dispositione ad malum conversio tan-
quam impeditur, si malum illud ab homine sem-
per continetur.

5. Cæterum actus illi, qui exerceri de-
bent ab homine, ut Sp. S. gratiâ sua effe-
ctus salutares in eo producere possit, &
quorum omissione opus conversionis im-
peditur, dici solent actus PÆDAGOGICI &
ANIMALES.

Si Deus potentia sua absoluta homines con-
verterit, hoc opus divinum ab homine im-
pediri haud posset. Nam potentia abso-
luta est decretum divinum, ut aliqua res
existat, sine interveniente medio, in quo
existentiæ illius rei ratio contineatur. In-
terdum Deus hac potentia absoluta sic uti-
tur, ut simul causam quandam occasiona-
lem existere velit. Ita enim in Ægypto
baculus Mosis elevandus aut projiciendus
erat, quando miracula edi debebant. Sed
hoc non impedit, quo minus potentia ab-
soluta irresistibiliter operetur. Pari modo
hæc eadem potentia eodem modo opus
conversionis perficeret, si Deus non PER
scripturam, sed tantum IUXTA *eam* ope-
rare.

Schub. Theol. Moral.

Rr

rare.

raretur, h. e. per potentiam ad verbum extrinsecus accedentem, quæ vero conversionis rationem in se immediate contineret. Sed quia totum hoc opus per verbum efficitur, inde patet impeditionis possibilitas. Quæ res sicuti ex argumentis productis jam satis patet, ita adhuc magis confirmatur tot adhortationibus divinis ut resipiscamus. *Jes. I. 16. 17. Ezech. XVIII. 30. 31. Matth. III. 2. Marc. I. 15. Act. III. 19.* Nam hæc loca aut nihil prorsus significant aut volunt, ut homo ipse se convertat, ac monent, ne quis conversionem suam impediat. Cum igitur primum & secundum aperte falsum sit, postremum credi omnino debet. Quando diximus, conversionem actuum pedagogicorum ommissionem impediri, huc simul pertinent omnes actus oppositi, quorsum refero impugnationem & blasphemationem veritatum caelestium, lectionem librorum profanorum, consuetudo cum empæctis & irrisoribus &c. Sic etiam cum conversio impediri dicitur actionibus, quæ animum semper magis magisque in appetendis malis & averfendis bonis confirmant, & pravam dispositionem connatam corroborant, simul intelligimus actionum ommissiones, quibus perversæ inclinationi obex poni possent, quales sunt fuga occasionis, dilatio actionis, quando affectus exorbitant, &c.

§. CLXVII.

Actiones, quibus conversio impeditur, Resistencia.

dicuntur RESISTENTIA. Cum ergo opus conversionis impediti possit, (§. 166.) sequitur, *dari quoque resistenciam, seu, gratiæ S. resisti posse ab homine.* Jes. LXV. 2. Act. VIII. 51. Opponitur autem hæc resistencia

1. Tum actuum pedagogicorum omissione, tum habitu, ea averfandi, quæ ab homine convertendo appeti debent, & ea appetendi, quæ ab homine convertendo averfanda sunt. (§. 166.)

2. Utrumque malum duplex esse potest, CONNATVM scilicet, aut a connato necessario dependens, & SPONTE ACQUISITVM. Hinc & resistencia in NATURALEM & MALITIOSAM dispesci solet, quæ posterior etiam MOROSA, AFFECTATA, PROÆRETICA, VOLUNTARIA, HABITVALIS, & PERTINAX dicitur.

3. Resistencia naturalis est ipsum peccatum originale. Quemadmodum enim hoc malum & summam rerum spiritualium ignorantiam, & habitualement totius naturæ dispositionem involvit, in solis bonis sensualibus beneplacitum habendi, & quælibet opposita averfandi, (§. 153.) ita & homo hoc malo impeditur, ut mediis gratiæ uti non possit, nisi a Deo offerantur,

tur, & simulac Sp. S. bonos & sanctos
 motus sua gratia excitat, opposita mala
 concupiscit. Et quoniam peccatum ori-
 ginale omnibus hominibus connascitur,
*hæc resistentia naturalis est universalis & in-
 vitabilis.*

4. Resistentia vero malitiosa consistit
 primum in spontaneo non - usu mediorem
 gratiæ, a Deo manifestatorum & obla-
 torum, deinde in modo agendi, quo ha-
 bitus mala concupiscendi sponte confir-
 matur. Ad quem agendi modum cum
 nemo per naturæ suæ corruptionem co-
 gatur, *resistentia malitiosa nec universalis nec
 inevitabilis est.*

5. Resistentia VINCIBILIS dicitur, qua
 opus conversionis quidem difficile reddit,
 sed non prorsus impedit, etiamsi semper
 continuetur. INVINCIBILIS autem est,
 quæ conversionem impossibilem reddit,
 quamdiu continuatur. Peccatum origi-
 nale a nemine evitari potest, & hinc quo-
 que resistentia, quam illud opponit, est
 inevitabilis. At vero si sola maneat, opus
 conversionis vere non impedit. (§. 166.)
Ergo & resistentia naturalis est vincibilis.

6. Malitiosa vero est spontaneus non-
 usus mediorem gratiæ, quæ homini offe-
 runtur. Hinc & quamdiu continuatur,
 impossibile est, ut homo convertatur.
 (§. 164.) Deinde qui malitiose resistit
 modum

modum agendi sponte sequitur, quo desideria carnis vehementiora redduntur desideriiis spiritualibus. Et hoc rerum statu existente Sp. S. opus suum perficere nequit. (§. 165.) *Ergo resistentia malitiosa est invincibilis.*

7. Quia tamen hæc resistentia evitari potest, Deus gratiam suam iteratis vicibus offert & applicat, quod homini non raro contingit, cum quidem habitus, sed non actus resistendi, aut minimum non tanta illius vehementia adest, & caro externis mediis quandoque coercetur, (§. 166.) *ille, qui semel atque iterum malitiose resistit, converti tamen potest, & hinc resistentia malitiosa opus conversionis impossibile tantum reddit, & semper continuatur.*

8. Quo diutius tamen continuatur, eo magis habitus resistendi confirmatur, qui tandem in necessitatem malitiose resistendi abit, & plenariam impossibilitatem flexionis in bonum homini contrahit. Hic status hominis dicitur *INDURATIO*, Exod. VII. 3. 13. Jes. VI. 10. Jo. XII. 39. 40. *Quare & induratio cordis conversionem reddit impossibilem.*

A resistentia naturali facilis est transitus ad malitiosam. Cum enim homo ad malum appetendum dispositus sit, hæc prava concupiscentia quoque se exferet, quando Sp.

Rr 3

S. bonos

S. bonos motus in anima operatur. Quod si tunc voluptati suæ adeo indulgeat, ut motus spirituales illico supprimat & extinguat, suumque affectum unice sequatur, jam incipit resistentia malitiosa. Ad hanc illi longe proniores & magis dispositi sunt, qui hactenus solam voluptatem sensualem, spretis rationibus contrariis, quas nunquam viderunt, sectati sunt, quam qui ex errore & præjudicio malum appetierunt. Sed possibile tamen est, ut primus motus bonus, a Sp. S. excitatus, serio attendatur, pravæ concupiscentiæ, ad infirmam eam, opponatur, & consilium capiatur, illo ad vitæ discussionem & commendationem utendi. Habitus malitiose resistendi est initium indurationis, unde quemadmodum non omnem conversionis potentiam passivam perdidit, qui aliquoties restitit, ita & in ipsa induratione varii gradus statui debent, quorum supremus conversionem demum impossibilem reddit. Et quoniam hunc gradum attigerunt, qui contra Spiritum sanctum peccarunt, Christus testatur, eos non amplius converti posse, & hinc illorum peccatum esse irremissibile. Matth. XII. 31. 32. Marc. III. 28. 29. Luc. XII. 10.

§. CLXVIII.

Fugienda.

Cum sola fide vires acquirantur, bona opera

Quodsi
ut mo-
extin-
quatur,
Ad hanc
ti sunt,
sualem,
as non-
am qui
appetie-
primus
erio at-
d infir-
nfilium
n & e-
alitiolse
, unde
erfionis
aliquo-
one va-
supre-
ffibilem
n atei-
m pec-
on am-
llorum
II. 31.
o.
bona
opera

pera faciendi, (§. 158.) & Deus eam o-
mibus impertiri velit, & vere etiam im-
pertiatur, nisi homo malitiose resistat,
(§. 167.) *neceſſe eſt, ut ab hac reſiſtentia quis-
que ſibi caveat.* (§. 36.) Reſiſtitur autem
tam actuum pædagogicorum omiſſione,
tam actionum malarum oppoſitione, qua
nimus contra ſpiritum ſemper magis ma-
gisque obfirmatur. (§. 167.) Ergo

1. *Verbum Dei diligenter legendum, au-
diendum, meditandum & ſcrutandum eſt, & quic-
quid in homine datur præjudiciorum, quo illius
veritas & divinitas dubia reddi poſſit, ſedulo
diſcutiatur & abjiciatur.* (§. 164. 166.)
2. *Euitentur omnia, quibus deſideria carna-
lia & ſenſualia majorem vim acquirunt, &
ſecta carnis & ſpiritus difficilior redditur.*
(§. 165. 166.) Hinc homo mature diſcat,
prudenter & circumſpecte agere, actio-
num cauſas & rationes ponderare, & vo-
luntatis & tædii ſenſualis, nec non affe-
ctuum vehementiam temperare. Hinc
ne quidem in rerum naturalium ſphæra
quicquam contra meliorem ſcientiam
peragat. Hinc acerba actionum conſe-
ctaria ſemper ante oculos habeat, quæ
ſentire eum oportuit, quando voluptatem
& affectus ſuos ſequutus erat. Hinc oc-
caſionem fugiat, quæ ſenſus movet, & vo-
luptatem excitat.

3. *Accidit quandoque, ut homo aut*

R r 4

plane

plane non, aut leviter saltem sentiat carnis stimulos. *Hoc igitur tempore bene utatur, ad contemplandas res divinas, ad statum suum explorandum, ad bonum propositum formandum, ad colligenda sibi arma, quibus contra vehementiores carnis insultus dimicari potest.*

4. Et quoniam Deus ipse vim carnis interdum reprimit, aut singularibus beneficiis, quæ hominem in pudorem dant, aut paternis castigationibus, quæ peccati turpitudinem & acerbitatem sensibili modo docent, aut exemplis aliorum, quæ terrorem incutiunt, aut aliis eventibus mundanis, qui præsentiam, potentiam, & vindictam summi Numinis demonstrant, *his divinæ providentiæ effectibus excitari se pariat, ut tractui Sp. S. sese non morose opponat. (§. 166.)*

5. *Ad preces quoque confugiat, & a Deo petat, ut externa & interna conversionis impedimenta singulari sua providentia removeri velit.*

6. Cumque habitus diuturno exercitio in malis operibus semper magis magisque confirmetur, & verendum est, ne tandem in duritiem cordis abeat, (§. 167.) *ante omnia sibi caveat homo, ne conversionem suam differat.*

Præcipua ratio, quæ hominem ad fugiendam

dam resistantiam malitiosam obligat, est impossibilitas, sine fide salutem consequendi, & damnatio eo gravior metuenda, quo propius ipsi Deus cum sua gratia fuit, & quo majora beneficia spiritualia ille sprevit. Matth. XI. 21. seqq. Jo. IX. 41. Media istam resistantiam evitandi, quæ hoc loco recensui, ex antecedentibus jam satis nota sunt. Conversionis dilationem vel unica illa ratio maximopere dissuadet, quod illa hoc ipso difficilior reddatur. Accedit autem *tum* incertitudo termini vitæ, *tum* justitia divina, quæ mensuram gratiæ toties a peccatore contemptæ tandem minuere solet, *tum* dolor futurus, quem peccator ex conversionis dilatione aliquando sensurus est, si per Dei gratiam convertatur, *tum* denique defectus præmiorum, quibus opera ejus in futuro seculo ornari potuissent, si maturius se converti passus fuisset.

Rr 5

CA